

Сіваченко О. П.

асистент кафедри теорії та

методик дошкільної й інклюзивної освіти

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Плетяна Є. В.

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Житомирський державний університет імені Івана Франка

СЕНСОРНІ ОСЕРЕДКИ У ГРУПІ: ТЕХНОЛОГІЯ СТИМУЛЮВАННЯ ЧУТТЄВОГО ДОСВІДУ ДІТЕЙ

Питання розвитку чуттєвого досвіду дітей набуває особливого значення на сучасному етапі розвитку суспільства. Створення сенсорних осередків у групах закладу дошкільної освіти є основним практичним інструментом реалізації особистісно орієнтованого підходу, який визнає чуттєвий досвід дитини фундаментом її повноцінного розвитку. Попри значну теоретичну базу, розроблену вітчизняними та зарубіжними вченими, існує потреба в систематизації та обґрунтуванні сучасних педагогічних технологій організації сенсорних осередків. Це особливо актуально в контексті інклюзивної освіти, де сенсорні осередки виступають критично важливою зоною для саморегуляції та адаптації дітей з особливими освітніми потребами. Таким чином, обґрунтування ефективних технологій створення та використання сенсорних осередків у ЗДО є своєчасним і необхідним кроком для підвищення якості освітнього процесу та забезпечення гармонійного розвитку кожної дитини відповідно до її індивідуальних потреб.

Мета статті: обґрунтувати теоретичні засади створення технологій стимулювання чуттєвого досвіду дітей через сенсорні осередки у групі

Сучасна концепція сенсорного виховання базується на методичних засадах, розроблених М. Монтессорі, Ф. Фребелем та іншими дослідниками, і спирається на теорії сприйняття, які досліджували О. Запорожець, Л. Венгер та інші науковці. Наприклад, Л. А. Венгер, Н. Б. Венгер і Е. Г. Пілюгіна створили рекомендації з сенсорного

розвитку дітей дошкільного віку, розробили систему дидактичних ігор, спрямованих на розвиток у дітей здатності розпізнавати колір, форму і розмір предметів. Дослідження Л. А. Венгера та його колег показали, що різні еталони, які освоює дитина, а також методи їх використання, суттєво впливають на дії сприйняття, формуючи у дитини відповідні навички [2].

М. Монтесорі вважала сенсорний розвиток основою навчання для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Вона реалізовувала його через створення спеціально організованого середовища та використання дидактичних матеріалів, підтримуючи ідею вільного виховання. Її методика передбачала застосування спеціальних матеріалів для стимулювання сенсорного розвитку дітей [2].

Фундаментом для удосконалення та саморозвитку дошкільника слугує компетентна організація навчально-виховного процесу. Реалізація особистісно орієнтованого підходу безпосередньо залежить від педагогічного інструментарію, який застосовує вихователь. Цей підхід, визнаючи унікальність і пріоритетність дитини, спрямований на забезпечення комплексу умов, необхідних для її повноцінного становлення як особистості [3]. Кінцевий результат – формування індивіда, здатного жити насиченим життям, із гармонійним співвідношенням тенденцій до самореалізації та самозбереження. Практичним вираженням цього є створення сенсорних осередків у групі, які стимулюють чуттєвий досвід дітей (малюки пізнають світ, навчаються, адаптуються та формують нервові зв'язки); які діти можуть спільно з вихователями моделювати та змінювати, виходячи з актуальних потреб чи перспектив подальшої діяльності. Відповідно до вимог Базового компоненту дошкільної освіти, сенсорна компетентність – здатність дитини використовувати власну сенсорну систему у процесі будь-якої діяльності [1].

Сенсорний осередок – це спеціально облаштоване місце у групі, насичене різноманітними матеріалами, які заохочують дітей до активного використання своїх органів чуття. Це продумана система засобів, що дозволяє дитині досліджувати, експериментувати та отримувати задоволення. Ефективність сенсорного осередку залежить від його наповнення та технологій взаємодії. Стимуляцію тактильного

та пропріоцептивного відчуттів можна здійснювати за допомогою ігор, які є ключовими для розвитку дрібної моторики, мовлення та емоційної регуляції. Сенсорні біни: контейнери, наповнені сипучими матеріалами (квасоля, рис, пісок, макарони, кінетичний пісок) або водою. Діти використовують ложки, совочки, щипці, чашки для пересипання, захоплювання та сортування. Ігри з пересипанням різного матеріалу стимулюють тактильну чутливість, пропріоцепцію (усвідомлення положення тіла) та координацію "око-рука". Текстурні килимки та доріжки виготовлені з різних матеріалів (гудзики, помпони, мотузки, фетр, камінці, вата, корки) призначені для ходіння босоніж сприяють рефлексогенній стимуляції стопи та розвитку тактильного розрізнення. Сенсорне тісто/слайми призначені для ліплення та маніпуляції з м'якими, еластичними або липкими матеріалами знімають напругу та розвивають креативність. Технології стимуляції зорового та слухового відчуттів спрямовані на розвиток уваги, сприйняття кольору, форми, розміру та слухової пам'яті. Світлова панель (Light table) - прозора панель з підсвічуванням для малювання піском, викладання кольорових прозорих фігур, сортування кольорів сприяє візуальному посиленню та робота з прозорими/напівпрозорими об'єктами розвиває колірне сприйняття та концентрацію. Набір простих музичних інструментів (маракаси, дзвіночки, барабани) та "шумових" баночок (наповнених різними крупами для відтворення різних звуків) сприяють диференціації слухових стимулів та розвитку ритму, почуття, такту. Кольорові сортери: ігри з сортування предметів за кольором, відтінками, або розміщення кольорових фільтрів сприяють розвитку уяви, фантазії та логіці. Стимуляція нюхового та смакового відчуттів застосовується з обережністю, переважно для навчання та релаксації. Нюхові баночки- закриті ємності з ватними дисками, просоченими безпечними природними запахами (кава, кориця, цитрусові шкірки, м'ята)сприяють розвитку нюхової пам'яті та формування асоціацій. Куточок трав/спецій можна використовувати під час сюжетно-рольових ігор ("Кухня", "Магазин") для розширення чуттєвого досвіду, а також на заняттях за STREAM-технологією, під час дослідів. Вестибулярні та пропріоцептивні відчуття відповідають за рівновагу, відчуття руху та схему тіла. Вони критично важливі для саморегуляції, тому можна

організовувати зони активного руху: балансири, тунелі, м'які модулі для лазіння, гойдалки (за наявності можливості). Під час цього відбувається вестибулярна стимуляція та стимулювання глибоких м'язових рецепторів через навантаження. Важкі ковдри та подушки використовуються для ігор з тиском та обіймами. Через це у дітей відбувається стимуляція глибокого тиску, що має сильний заспокійливий ефект на нервову систему.

Сенсорні осередки повинні бути доступні дітям постійно та інтегровані в освітній процес задля розвитку органів чуття та підтримки самостійності, емоційної рівноваги та успішності навчально-виховного процесу.

У створенні сенсорного осередку, а також застосування його у навчально-виховному процесі педагог виступає як фасилітатор та модератор. Він пропонує нові способи взаємодії з матеріалами, вводить нову лексику (оксамитовий, шорсткий, гладенький, липкий, дзвінкий, сипучий, густий, рідкий, пахучий) та допомагає дитині, яка має труднощі з саморегуляцією, обрати відповідну діяльність. Важливо не перевантажувати простір, щоб запобігти сенсорному перенасиченню. Матеріали слід періодично оновлювати та сортувати, щоб підтримувати інтерес та уникнути звикання.

Сенсорні осередки особливо важливі для дітей з особливими освітніми потребами (зокрема, з розладами аутистичного спектру), оскільки вони часто мають підвищену або знижену чутливість до певних стимулів, допомагаючи їм ефективно регулювати свою нервову систему, забезпечуючи безпечну та контрольовану можливість отримати необхідну стимуляцію або, навпаки, знайти заспокоєння та уникнути сенсорного перевантаження.

Не менш важливою технологією стимулювання чуттєвого досвіду дітей є проведення занять із сенсорного виховання, де використовуються спеціальні дидактичні ігри та вправи із спеціальним наочним матеріалом. Сам процес стимулювання здійснюється під час занять з ліплення, малювання, конструювання, де основне завдання - накопичення сенсорного досвіду [2]. Це той необхідний фундамент, на якому на наступних етапах навчання стає можливою систематизація накопиченню досвіду і знань, їх усвідомлення, розширення, а також

використання в різноманітних ситуаціях, як під час навчально-виховного процесу так і в житті.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. Затверджено наказом Міністерством освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL: <http://surl.li/jyzt>.

2. Байгота Р. Р. Сенсорний розвиток дітей молодшого дошкільного віку в ігровому середовищі закладу дошкільної освіти : магістерська робота. 2024. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/26312/1/baygota_2024.pdf

3. Куленій В. Принципи організації предметно-розвивального простору у закладі дошкільної освіти : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з Міжнародною участю (Ніжин, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, 6 листопада 2024 р.) За заг. ред. проф. О. Л. Кононко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2024. 199 с. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2024/Zb_rn_dosnk_2024.pdf